

Göçü Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Ele Alan Çalışmaların İncelenmesi

Review of Studies on Gender and Gender Roles in Migration

ÖZET

Göç tarihine baktığımızda Türkiye, Cumhuriyet öncesi dönemde 1492 yılından beri göç alan bir ülkedir. TÜİK' in verilerine göre son 15 yılda Türkiye' de 3,3 milyon yabancı uyrukunun ikamet izni aldığı görülmektedir. Bu durum da göç ve göçmenler ile ilgili araştırmalara olan ihtiyacı arttırmaktadır. Bu çalışmanın amacı, göçün deneyimlenmesinin ve algılanmasının cinsiyete göre değişiklik gösterip göstermediğinin ve göçün toplumsal cinsiyet rollerine etkisinin incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda göçü cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından ele alan araştırmaların belirlenmesi için Google Akademik veri tabanından "göç", "göçün etkisi", "göç ve kadın", "göç ve toplumsal cinsiyet", "göç ve erkek", "Türkiye' de göç" kavramları; YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından "göç", "göç ve toplumsal cinsiyet", "göç ve kadın", "göç ve cinsiyet" kavramları, Dergi Park veri tabanından "göç", "göçün etkisi", "toplumsal cinsiyet" kavramları aratılarak 25 çalışmaya erişilmiştir. Erişilen çalışmaların tamamı yurt içi literatürde yer almaktadır. Çalışmaların analizi sonucunda elde edilen bulgular şu şekildedir: Son yıllarda kadın göçmen sayısı, erkek göçmen sayısına kıyasla önemli oranda artış göstermiştir. Bu durum literatürde "göçün kadınlaşması" kavramı olarak yer almaya başlamıştır. Orta Doğu ülkelerinden Türkiye' ye göç etmiş olan göçmen kadınlar, göç etmeden önceki baskıcı toplumsal cinsiyet rollerinin azalarak daha özgür bir yaşam sürebilmektedir. Göçmen kadınlara erkeklere oranla daha fazla toplumsal cinsiyet rolü atfedilmektedir. Bu durumda göçmen kadınların göç süreçlerini erkeklerden daha zorlu şekilde deneyimledikleri düşünülmektedir. Bu da göç konusunda kadınları ele alan çalışmaların arttırılan bir etmen olmuştur. İncelenen çalışmalar sonucunda göçmen kadınların ve göçmen erkeklerin ortak olarak şiddet, istismar, emek sömürüsü, dışlanma gibi sosyal zorluklara maruz kaldıkları görülmektedir. Sadece göçmen erkeklere yönelik yapılan araştırmalar oldukça sınırlı sayıdadır. Göçmen erkekler ile ilgili çalışmaların çeşitlendirilmesi ve arttırılması, literatüre büyük katkı sağlayacaktır. Göçmenlerin karşılaştıkları zorluklardan en az hasarla hayatlarına devam edebilmeleri, göç ettikleri topluma sağlıklı bir şekilde adapte olabilmeleri açısından göçmenler ile ilgili psikolojik ve sosyal destek programlarının geliştirilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göç ve Toplumsal Cinsiyet, Göç ve Kadın, Göç ve Erkek

ABSTRACT

When we look at the migration history, Turkey is a country that has been receiving immigration since 1492 in the pre-Republican period. According to the data of TURKSTAT, it is seen that 3.3 million foreign nationals have obtained a residence permit in Turkey in the last 15 years. This situation increases the need for research on migration and immigrants. The aim of this study is to examine and evaluate whether the experience and perception of migration differ according to gender and the effect of migration on gender roles. For this purpose, migration in terms of gender and gender roles to determine the research of the Google Academic Database "Migration", "Effect of Migration", "Migration and Women", "Migration and Gender", "Migration and men", "migration in Turkey" concepts; The concepts of "migration", "immigration and gender", "immigration and women", "immigration and gender" were searched from the database of YÖK National Thesis Center, and the concepts of "migration", "impact of migration", "gender" were searched from the Dergi Park database. work has been achieved. All of the accessed studies are included in the domestic literature. The findings obtained as a result of the analysis of the studies are as follows: In recent years, the number of female immigrants has increased significantly compared to the number of male immigrants. This situation has started to take place in the literature as the concept of "feminization of migration". Migrant women who have immigrated to Turkey from Middle Eastern countries can lead a more free life by reducing their oppressive gender roles before they migrate. Immigrant women are assigned more gender roles than men. In this case, it is thought that migrant women experience the migration process more difficult than men. This has been a factor that has increased the number of studies dealing with women on migration. As a result of the studies examined, it is seen that migrant women and migrant men are jointly exposed to social difficulties such as violence, abuse, labor exploitation and exclusion. Studies on migrant men only are very limited. Diversifying and increasing studies on migrant men will contribute greatly to the literature. It can be recommended to develop psychological and social support programs for immigrants so that they can continue their lives with the least damage from the difficulties they face and adapt to the society they migrate to in a healthy way.

Keywords: Migration, Migration and Gender, Migration and Women, Migration and Men

GİRİŞ

Türk Dil Kurumu (TDK)' nun tanımına göre göç; ekonomik, toplumsal, siyasal nedenler ile kişilerin ya da toplulukların yaşadıkları ülkeden başka bir ülkeye, yaşadıkları yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmeleri, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır. Göç, küreselleşme, iç savaş, düşük seviyeli insani olmayan hayat koşulları, sağlık, çevresel faktörler, yıkıcı doğal afetler ve eğitim gibi çeşitli konulardaki yetersizlikler sebebi ile ülkeden ülkeye, kırsaldan şehirlere veya iller arası olarak gerçekleşebilmektedir (Sırım ve Demir, 2020). Türkiye'deki göçleri, iç göçler ve dış göçler olmak üzere iki başlık altında incenebilmektedir. İç göçler kendi içerisinde iki başlığa ayrılmaktadır. Bunlar mevsimlik göçler, sürekli göçler, emek göçleri ve zorunlu veya gönüllü

Şule Aksoy¹
Zekavet Kabasakal²

How to Cite This Article

Aksoy, Ş. & Kabasakal, Z. (2023). "Göçü Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Ele Alan Çalışmaların İncelenmesi", International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:8, Issue:47; pp:2252-2258. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/ASRJOURNAL.67876>

Arrival: 23 December 2022

Published: 28 March 2023

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi., Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı ABD, İzmir, Türkiye

² Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD, İzmir, Türkiye

göçlerdir. Dış göçler; beyin göçleri, işçi göçleri ve mübadele göçleri olmak üzere üç farklı göç türünü kapsar (Koçak ve Terzi, 2012).

Türkiye tarihine baktığımızda sıklıkla iç göçlerin yaşandığı ve zaman zaman göç alıp veren bir ülke olduğunu görebiliriz. Literatürde yer alan çalışmalar genellikle 2010 yılı ve sonrasını kapsamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)' in verilerine göre Suriye' de yaşanan iç karışıklık sebebi ile Nisan 2011 ve Mart 2019 yılları arasında Türkiye' ye 3,6 milyon Suriyeli göçmen göç etmiştir. Bu durum Türkiye' de yapılan göç araştırmalarının artmasına ve Suriyeli bireyler örnekleminde yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Göç ile ilgili yapılan çalışmalarda cinsiyet değişkeni sıklıkla ele alınan bir değişkendir. Son yıllarda “toplumsal cinsiyet” kavramının göç perspektifinde şekillenmesi de sık araştırılan bir konu haline gelmiştir. Cinsiyet, doğuştan sahip olunan biyolojik bir olguyu belirtirken toplumsal cinsiyet, bireyin belli bir cinse mensup olduğuna dair bilgiye, bu bilgi dâhilinde toplumsal durumlarda ve olgularda bireyden beklenenler ve toplumda bireyin içinde bulunması beklenen konumdur (Vatandaş, 2007).

Ülkemizde göç konusunda, özellikle son yıllarda cinsiyet değişkenini ele alan birçok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmaların büyük çoğunluğu toplum tarafından cinsiyeti ve erkeklerden daha fazla rol yüklenen toplumsal cinsiyet olgusu sebebi ile dezavantajlı görülen kadın örneklemini üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ile göçün deneyimlenmesinin ve algılanmasının cinsiyete göre değişiklik gösterip göstermediğinin ve göçün toplumsal cinsiyet rollerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMA DESENİ

Araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemleri başlığı altında yer alan sistematik derleme yöntemi ile göçü cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından ele alan çalışmalar analiz edilmiştir. “Sistematik derleme, alanında uzman kişiler tarafından elde edilebilir en iyi araştırma kanıtını belirlemek için benzer yöntemler ile yapılmış çok sayıda araştırmanın yapılandırılmış ve kapsamlı bir sentezidir” (Karaçam,2013, 26). Bu doğrultuda göçü cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından ele alan çalışmalar değerlendirilmiştir. İncelenen çalışmalar Tablo1' de sınıflandırılarak analiz edilip raporlaştırılmıştır.

VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Göçü cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından ele alan araştırmaların belirlenmesi için Google Akademik veri tabanından ‘göç’, ‘göçün etkisi’, ‘göç ve kadın’, ‘göç ve toplumsal cinsiyet’, ‘göç ve erkek’, ‘Türkiye’ de göç’ kavramları; YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından ‘göç’, ‘göç ve toplumsal cinsiyet’, ‘göç ve kadın’, ‘göç ve cinsiyet’ kavramları, Dergi Park veri tabanından ‘göç’, ‘göçün etkisi’, ‘toplumsal cinsiyet’ kavramları aratılarak 25 çalışmaya erişilmiştir. Erişilen çalışmalardan 18’ i makale 6’ sı yüksek lisans tezi, 1’ i doktora tezidir. Ele alınan makalelerden 6’sı araştırma makalesi, 12’ si derleme makaledir. İncelenen çalışmalar ile ilgili elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Göçü Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Ele Alan Çalışmalar

Araştırma Kodu/ İsmi	Yazar(lar) ve Yıl	Çalışma Grubu	Ülke	Değişkenler	Veri Toplama Araçları	Araştırma ve Veri Analiz Yöntemleri
A1/ Göç Sürecinde Kadın	Şeker ve Uçan (2016)	Göç konulu araştırmalar	Türkiye	Cinsiyet	Literatür tarama	Nitel araştırma yöntemi
A2/ Türkiye'nin Göç Rejiminde Toplumsal Cinsiyet Faktörü: Ugandalı Göçmen Kadınlar Örneği	Coşkun (2016)	21 Ugandalı kadın	Türkiye	Etnik köken	Görüşme	Nitel araştırma yöntemi
A3/ Zorunlu Göç ve Toplumsal Cinsiyet: Suriyeli Kadınların Evlilik Deneyimleri	Gönül (2020)	İstanbul, Bursa ve İzmir illerinde yaşayan Suriye vatandaşı 13 kadın	Türkiye	Etnik köken	Görüşme	Nitel araştırma yöntemi
A4/ İç Göç Sürecinde Birey Rollerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi	Yusuf ve Kara (2016)	Göç konulu araştırmalar	Türkiye	Cinsiyet	Literatür tarama	Nitel araştırma yöntemi
A5/ Göç ve Kentleşme Sürecinde Kadınların "Görünürlüğü"	Buz (2009)	Göç konulu araştırmalar	Türkiye	Cinsiyet	Literatür tarama	Nitel araştırma yöntemi
A6/ Göçün Kadınlaşması ve Göçmen Kadınların	Ulutaş ve Kalfa (2009)	Göç konulu araştırmalar	Türkiye	Cinsiyet	Literatür tarama	Nitel araştırma yöntemi

Örgütlenme Deneyimleri						
A7/ Farklılık, Toplumsal Cinsiyet ve Kente Göç İkinci Kuşak Göçmen Kürt Kadınlarının Kimlik ve Cinsiyet Deneyimleri	Mengünoğlu (2006)	27 kadın	Türkiye	Etnik köken	Görüşme	Nitel araştırma yöntemi
A8/ Toplumsal Cinsiyet Özellikleri Yönünden Göç	Erten ve Zincir (2018)	Göç konulu araştırmalar	Türkiye	Cinsiyet	Görüşme	Nitel araştırma yöntemi
A9/ Göç Bağlamında Yurttaşlık ve Toplumsal Cinsiyet: Türkiye Kökenli Amsterdamlı Kadınların Yurttaşlık Deneyimleri	Öztan (2009)	53 kadın	Türkiye-Hollanda	Cinsiyet ve etnik köken	Görüşme	Nitel araştırma yöntemi
A10/ Suriyeli Mültecilerin Değişen Toplumsal Cinsiyet Roller	Şeker (2019)	90 Suriyeli mülteci	Türkiye	Etnik köken	Görüşme	Nitel araştırma yöntemi
A11/ Uluslararası Göçün Toplumsal Cinsiyet Boyutu: Karaman Örneği	Açıkalın (2018)	21 göçmen aile	Türkiye	Cinsiyet	Görüşme, kontrol listesi, gözlem	Betimsel analiz
A12/ Uluslararası Göç ve Kadın Sağlığı	Çaman ve Özvarış (2010)	2000- 2010 yılları arasında yapılmış göç konulu araştırmalar	Türkiye	Cinsiyet	Literatür tarama	Nitel araştırma yöntemi
A13/ Savaş, Patriyarka ve Kapitalizm: Türkiye’de Bulunan Suriyeli Kadınlar Örneği	Canoglu (2018)	24 Suriyeli kadın	Türkiye	Etnik köken ve cinsiyet	Görüşme	Nitel araştırma yöntemi
A14/ Toplumsal Cinsiyet, Göç ve Sağlık	Varol (2018)	Göç konulu araştırmalar	Türkiye	Cinsiyet	Literatür tarama	Nitel araştırma yöntemi
A15/ Türkiye’de Zorunlu Göç ve Toplumsal Cinsiyet: Suriyeli Mülteciler Hakkındaki Veriler Üzerine Bir Değerlendirme	Üstübcü (2020)	Göç konulu araştırmalar	Türkiye	Etnik köken	Literatür tarama	Nitel araştırma yöntemi
A16/ Türkiye’de Uluslararası Göç Sürecinde Geride Kalan Kadınlar: 1960- 1990 Denizli Örneği	Şimşek (2010)	Denizli’ de ikamet eden 30 kadın	Türkiye	Cinsiyet	Görüşme, görüşme formu	Nitel araştırma yöntemi
A17/ Zorunlu Göç Bağlamında Suriyeli Kadınların Ücretli İşgücüne Katılımında Toplumsal Cinsiyet Müzakeresi	Körükmez, Danış ve Kararkılıç (2022)	Suriye’ den göçen 48 kadın	Türkiye	Etnik köken ve cinsiyet	Görüşme	Nitel araştırma yöntemi
A18/ Kadın, Göç ve Toplumsal Uyum: Mardin’deki Suriyeli ve Kuzey Iraklı Yezidi Kadın Göçmenlerin Göç Deneyimleri	Güçlüer (2022)	6 Suriyeli, 11 Yezidi kadın	Türkiye	Etnik köken	Görüşme, gözlem	Nitel araştırma yöntemi
A19/ Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Uluslararası Göç ve Kadın – Kırıkkale İli Örneği	Taştan (2020)	Mülteci ve sığınmacı 42 kadın	Türkiye	Cinsiyet	Görüşme	Nitel araştırma yöntemi
A20/ Göçün Kadınlaşması: Göç Olgusuna Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakmak	Kaypak (2017)	Göç konulu araştırmalar	Türkiye	Cinsiyet	Literatür tarama	Nitel araştırma yöntemi
A21/ Türkiye’de Göç	Selim	15-49 yaş	Türkiye	Yaşanılan	Anket	Logit model

Kadınlaşıyor Mu?: Ekonometrik Bir Analiz	(2017)	arasında 21564 evli kadın		bölge, kadının yaşı, kadının eğitim durumu, kadının iş durumu, eşinin eğitim durumu, ailenin serveti, evlilik süresi ve hane halkı sayısı		
A22/ “Gitmek Mi Zor Kalmak Mı?”: Avrupa’ya Erkek Göçü ve Geride Kalan Kadının Gözünden Göç Deneyimi	Beşpınar, Çelik, Kayalcıoğlu (2010)	Eşleri 1990’lardan sonra çeşitli Avrupa ülkelerine göç eden 30 kadın	Türkiye	Cinsiyet	Görüşme	Nitel araştırma yöntemi
A23/ Zorunlu Göçün Görün(E)meyen Aktörleri: Temsil ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Sığınmacı Erkekler	Çarpar ve Yaylacı (2019)	Eskişehir’de ikamet eden 17 erkek sığınmacı ve zorunlu göç alanında çalışan beş saha görevlisi	Türkiye	Cinsiyet	Görüşme	Nitel araştırma yöntemi
A24/ Göç Sonucu Yaşanan Erkeklik Krizlerinin Bir Yüzü Olarak Erkekliğin Kaybı	Bozok (2019)	Göç konulu araştırmalar	Türkiye	Cinsiyet	Literatür tarama	Nitel araştırma yöntemi
A25/ Göç Teorileri, Göçmen Emeği ve Entegrasyon: Kadınların Yeri	Dedeoğlu ve Gökmen (2020)	Göç konulu araştırmalar	Türkiye	Cinsiyet	Literatür tarama	Nitel araştırma yöntemi

Tablo 1’ de göçü cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından ele alan 25 çalışma yer almaktadır. Çalışmaların tamamında nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır ve çalışmaların tümü yurt içi literatürde yer almaktadır. Çizelgede yer alan çalışmaların 18’ inde kadınlar ve kadınların göçe dair deneyimleri, 2’ sinde erkekler ve erkeklerin göçe dair deneyimleri incelenmiştir. 5 çalışma göçü hem kadın hem erkek toplumsal cinsiyet rolleri perspektifinden ele almıştır.

Göçü Kadın Cinsiyeti ve Kadınların Göçe Dair Deneyimleri Açısından Ele Alan Araştırmalara Yönelik Bulgular

A1 ve A5 kodlu çalışmalarda kadınların göç sürecinde iyi bir eş ve anne olmak, topluma daha hızlı uyum sağlamak, çalışma hayatına atılmak gibi çeşitli alanlarda, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlara atfettiği roller altında daha ağır bir yüke sahip olduğunu ve erkeklere kıyasla dezavantajlı bir pozisyonda oldukları savunulmaktadır. A5 kodlu çalışmada, A1 kodlu çalışmaya ek olarak kadınların genellikle toplumsal cinsiyet rolleri sebebi ile iş gücüne katılmadığı ve ev içi çalışmalarının da görünür olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

A6, A19 ve A20 kodlu çalışmalarda kadınların cinsiyetleri ve toplumsal cinsiyet rolleri bakımından ayrımcılığa uğradıkları, buna ek olarak göçmen statüsüne dahil olmaları açısından uğradıkları ayrımcılığın arttığı ve bunların sonucunda kadınların ev içi hizmet ve fuhuş sektörlerinde ağır, olumsuz yaşam koşullarında yaşamak zorunda bırakıldığı sonucu elde edilmiştir. Bu çalışmalar göçmen kadınların hizmet sektöründe yer almaya başlaması ile birlikte kadınların göç oranının arttığını ortaya koymaktadır. A25 kodlu çalışmada bu sonuç desteklenmekte ve kadınların günümüzde göç hareketlerinde aile üyesi konumunda değil, tek başlarına hareket eden göçmen bireyler olarak görüldüğü öne sürülmektedir. A21 kodlu çalışmada ülkemizde 15-49 yaş aralığında evli kadınların göç etmesinin yordayıcıları olan değişkenlerin; yaşanan yer, kadının yaşı, eğitim seviyesi, çalışır olma durumu, eşinin eğitim seviyesi, mal varlığı ve evlilik süresi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. A12 kodlu çalışma göçmen kadınların çalışma hayatlarında sıklıkla ruhsal, fiziksel ve cinsel istismara uğradıkları ve bu durumun kadın sağlığını olumsuz etkilediği, fakat göçmen kadınların sağlık hizmetlerinden yeterli oranda yararlanamadığını öne sürmektedir. Sağlık hizmetlerinden yeterli oranda yararlanamama durumunu A14 kodlu çalışma da hem erkek göçmenler hem kadın göçmenler açısından desteklemektedir. A2 kodlu çalışmanın örnekleme Ugandalı göçmen kadınlardan oluşmaktadır. Bu çalışmanın bulguları da A6 ve A12 kodlu çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir.

A22 ve A16 kodlu çalışmalarda göç eden erkeklerin ardında kalan kadınlar ile çalışılmış, eşleri göç etmiş kadınların toplumsal cinsiyet rolleri bakımından erkeklere atfedilen görev ve sorumlulukları üstlendikleri , kadın- erkek arasında eşitliği savundukları ,topluma katılımlarının arttığı bulguları elde edilmiştir.

A3, A13, A17 ve A18 kodlu çalışmaların örneklerini Suriyeli kadınlar oluşturmaktadır. A13 kodlu çalışmada Suriyeli kadınların şiddete, istismara ve sömürüye maruz kaldıkları bulgularına ulaşılmıştır. A17 kodlu çalışmanın bulguları bunu desteklemekle birlikte, Suriyeli kadınların aile geçimini sağlamak amacı ile zorunlu olarak işe girdikleri ve çalıştıkları işlerde aile onurunun ve toplumsal normların zarar görmemesi için büyük baskı yaşadıklarını göstermektedir. A3 kodlu çalışmada da Suriyeli kadınların Türkiye'ye göç etmelerinin ardından kötü yaşam koşullarından, dışlanmaktan ve ayrımcılıktan kurtulmak için kimi zaman kendi tercihleri ile kimi zaman da zorla evlendirildikleri, zaman zaman ikinci veya üçüncü eş oldukları sonucu elde edilmiştir. A18 kodlu çalışmada, bu bölümde ele alınan tüm çalışmalardan farklı olarak kadınların beyanları doğrultusunda göç öncesi ataerkil olan toplumsal değerlerinin kendi lehlerine değiştiğine ve bu sayede kadınların çarşafsız okula, işe rahatlıkla gidebildiklerine değinilmiştir.

Göçü Erkek Cinsiyeti ve Erkeklerin Göçe Dair Deneyimleri Açısından Ele Alan Araştırmalara Yönelik Bulgular

A23 ve A24 kodlu çalışmalarda göçün erkek cinsiyeti ve erkeklerin göçe dair deneyimleri ele alınmıştır. Bu çalışmalarda, daha fazla ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kaldıkları düşünülmesi sebebi ile göç konusundaki çalışmaların daha çok kadınlar üzerine yoğunlaşırken erkeklerin bu bağlamda göz ardı edilmesi ele alınmıştır. Göçmen erkeklerin de göçmen kadınlar kadar emek sömürüsü, ayrımcılık, şiddet gibi durumlara sık sık maruz kaldığı belirtilmiştir.

A24 kodlu çalışmada, A23 kodlu çalışmadan farklı olarak “erkeklik krizi” ve “erkekliğin kaybı” kavramları ele alınmıştır. Bu çalışma, göçmen erkeklerin maruz kaldığı ayrımcılık, şiddet ve sömürü sebebi ile cinsiyet kimliklerini sorgulamaya başladıklarını ortaya koymuştur.

Göçü Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Ele Alan Araştırmalara Yönelik Bulgular

Göçü toplumsal cinsiyet bağlamında inceleyen çalışmalardan, A10 ve A15 kodlu çalışmaların örneğini Suriyeli göçmenler ve mülteciler oluşturmaktadır. Bu çalışmaların sonucunda Suriye' den Türkiye'ye göç etmelerinin ardından kadınların aile ve toplum içerisinde daha görünür olmaya başladıkları, aile içerisinde daha fazla söz sahibi oldukları; erkeklerin toplumda ve ailede daha pasif rollere büründükleri sonuçlarına erişilmiştir. Bu çalışmalarda göç ile birlikte aile dinamiklerinin ve toplumsal cinsiyet rollerinin değiştiği görülmektedir.

A4 kodlu çalışma Türkiye' deki iç göçleri ele almaktadır. Çalışmanın sonucunda iç göçlerin, özellikle kırsaldan kente yapılan göçlerin aile yapılarını değiştirerek geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına yönelttiği sonucuna varılmıştır. Çalışma, bu göçler esnasında kadının toplumsal cinsiyet rolleri sebebi ile söz hakkının az olduğunu, kararların genellikle erkek tarafından alındığını vurgulamaktadır. A8 kodlu çalışma bu bulgulara ek olarak kadınların çalışma hayatının sınırlandığını ve bu sebeple kadınların eve kapanarak sosyal hayattan izole olduğunu öne sürmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada göçün deneyimlenmesinin ve algılanmasının cinsiyete göre değişiklik gösterip göstermediğinin ve göçün toplumsal cinsiyet rollerine etkisinin incelenmesi amacı ile 25 çalışmaya erişilmiştir. Erişilen çalışmalar Çizelge 1' de sıralanmıştır. Çizelge 1' de yer alan çalışmalardan 18' i göçün kadınlar üzerindeki etkisini ele alırken; 2 çalışma erkeklerin göçten nasıl etkilendiğini incelenmiştir. 5 çalışmada ise hem erkek hem kadınların, aile yapılarının, toplumsal cinsiyet rollerinin göç ile değişimi ele alınmıştır. Elde edilen bulgular “Göçü Kadın Cinsiyeti ve Kadınların Göçe Dair Deneyimleri Açısından Ele Alan Araştırmalara Yönelik Bulgular, Göçü Erkek Cinsiyeti ve Erkeklerin Göçe Dair Deneyimleri Açısından Ele Alan Araştırmalara Yönelik Bulgular ve Göçü Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Ele Alan Araştırmalara Yönelik Bulgular ” olarak üç başlıkta sunulmuştur. Elde edilen bulgular sonucunda toplumsal cinsiyet rollerinin erkeğe çalışarak evin geçimini sağlama, kadınlara kocasına iyi bir eş olma, iyi bir anne olma, ev işlerini üstlenme, toplumsal normlar çerçevesinde bir yaşam sürme gibi sorumluluklar yüklemektedir. Bu roller ve sorumluluklar, göç ile birlikte değişip farklı şekiller alabilmektedir.

Evin geçimini sağlayabilmek için göç öncesinde çalışması uygun görülmeyen kadınlar çalışmak mecburiyetinde kalabilmektedir. Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri perspektifinde, geçmiş yıllarda aile içinde çoğu konuda olduğu gibi göç konusunda da söz sahibi olamadığı görülmektedir. Özellikle iç göçlerde kadınlar kırsal yerlerden büyük şehirlere ailenin erkeğinin (eşlerinin, babalarının, abilerinin) kararı ile göçerek, göç ettikleri yerdeki sosyal ve kültürel adaptasyon konusunda zorluklar yaşamışlardır. Günümüzde ise bu durumun tam tersine kadınlar, göç olgusunda sadece taşınan bir aile üyesi olmak yerine kendi başına göç kararı alıp göç edebilen bireyler haline gelmişlerdir. Öyle ki geçmişte erkek göçleri daha sık görülürken günümüzde kadın göçmenler göçmen nüfusun yüzde ellisinden fazlasını oluşturmaktadır. Bu durum literatürde “göçün kadınlaşması” olarak yer almaktadır. Yapılan çalışmalar göçmen kadınların hizmet sektöründe çalışma oranlarının artması ile birlikte göçün kadınlaştığını göstermektedir. Kadın göçmenlerden bazıları ev işi gibi işlerde çalışırken, bazı kadın göçmenler de fuhuşa zorlanarak cinsel, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Özellikle Ugandalı göçmen kadınlar örneğinde yapılan çalışmada Ugandalı kadınların her ne kadar şiddete, istismara ve sömürüye maruz kalsalar da

ailelerine para gönderebilmek için mecburi olarak çalıştıkları görülmektedir. Göçmen erkeklerin ayrımcılığa, emek sömürüsüne, şiddete maruz kalma durumları göçmen kadınların yaşadığı bu zorluklardan farklı görünmemektedir. Göçmen erkekler maruz kaldıkları sömürü, şiddet ve ayrımcılık sonucunda cinsel kimliklerini sorgulama eğilimi göstermektedir.

Bu araştırma kapsamında literatür taraması yapılırken göç olgusunu kadın perspektifinden ele alan çalışmaların oldukça fazla olmasına karşın sadece göçmen erkeklerle yönelik yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olması dikkat çekici bir nokta olmuştur. Göçmen erkekler ile ilgili çalışmaların çeşitlendirilmesi ve artırılması, toplumsal cinsiyet ve göç konulu çalışmaları güçlendirecektir. Göçün hem erkekler hem kadınlar için, toplumsal cinsiyet rolleri perspektifinden baktığımızda çeşitli zorlukları beraberinde getirdiğini söyleyebiliriz. Göç hem erkekler hem kadınlar için önemli derecede riskler barındıran bir olgudur. Bu risklerin ve göçmenlerin karşılaştıkları durumlardan en az hasarla hayatlarına devam edebilmeleri, göç ettikleri topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlayabilmeleri için göçmenler ile ilgili psikolojik ve sosyal destek programlarının geliştirilmesi önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, M. (2018). Uluslararası göçün toplumsal cinsiyet boyutu: Karaman örneği. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Bozok, M. (2019). Göç sonucu yaşanan erkeklik krizlerinin bir yüzü olarak erkekliğin kaybı. *Journal of Economy Culture and Society*, (60), 171-185.
- Buz, Ö. G. D. S. (2009). Göç ve kentleşme sürecinde kadınların" görünürlüğü". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(17), 40-50.
- Canoğlu, N. (2018). Savaş, patriyarka ve kapitalizm: Türkiye'de bulunan Suriyeli kadınlar örneği. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Coşkun, E. (2016). Türkiye'nin göç rejiminde toplumsal cinsiyet faktörü: Ugandalı göçmen kadınlar örneği. *Fe Dergi*, 8(1), 90-104.
- Çaman, Ö., Özvarış, Ü. (2010). Uluslararası göç ve kadın sağlığı. *Sağlık ve Toplum*, 20(4).
- Dedeoğlu, S., Gökmen, Ç. E. (2020). Göç teorileri, göçmen emeği ve entegrasyon: Kadınların yeri. *Türkiye'de Göç Araştırmaları*, 18.
- Demir, H. Sırım, V. (2020). Göçün nedenleri ve sosyoekonomik etkileri: Tekirdağ ili odaklı bir inceleme. *Sosyal Bilimler Metinleri*.
- Erten, Z. K., Zincir, H. (2018). Toplumsal cinsiyet özellikleri yönünden göç. *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Hemşireliği-Özel Konular*, 4(3), 6-9.
- Genç, N., Kara, H. Z. (2016). İç göç sürecinde birey rollerinin toplumsal cinsiyet açısından değerlendirilmesi. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 31-40.
- Göç. Türk Dil Kurumu. (Erişim Tarihi: 12.12. 2022). Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr>
- Göç Tarihi. Türkiye İstatistik Kurumu (Erişim Tarihi: 12. 12. 2022). Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>
- Gönül, S. (2020). Zorunlu göç ve toplumsal cinsiyet: Suriyeli kadınların evlilik deneyimleri. *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Göç Araştırmaları*, 80.
- Güçlüer, A. (2022). Kadın, göç ve toplumsal uyum: Mardin'deki Suriyeli ve Kuzey Iraklı Yezidi kadın göçmenlerin göç deneyimleri. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Gaziantep Üniversitesi.
- Kalaycıoğlu, S., Çelik, K., & Beşpınar, F. U. (2010). " Gitmek mi zor kalmak mı?": Avrupa'ya erkek göçü ve geride kalan kadının gözünden göç deneyimi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1).
- Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33.
- Kaypak, Ş. (2017). Göçün Kadınlaşması: Göç Olgusuna Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakmak. *Uluslararası Kaysem 11*, 28-30 Eylül 2017 Bildiri Kitabı, 1596-1614.
- Koçak, Y., Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Körükmez, L., Daniş, D., Karakılıç, İ. Z. (2022). Zorunlu göç bağlamında suriyeli kadınların ücretli işgücüne katılımında toplumsal cinsiyet müzakeresi. *Alternative Politics/Alternatif Politika*, 14(2).

- Mengünoğlu, G. (2006). Farklılık, toplumsal cinsiyet ve kente göç ikinci kuşak göçmen kürt kadınlarının kimlik ve cinsiyet deneyimleri. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Öztaş, E. (2009). Göç bağlamında yurttaşlık ve toplumsal cinsiyet: Türkiye kökenli Amsterdamlı kadınların yurttaşlık deneyimleri. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Selim, S. (2017). Türkiye’de göç kadınlıyor mu?: ekonometrik bir analiz. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 43-63.
- Şeker, D., Uçan, G. (2016). Göç sürecinde kadın. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1).
- Şeker, O. (2019). Suriyeli Mültecilerin Değişen Toplumsal Cinsiyet Rollerini. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(23), 227-245.
- Şimşek, A. (2010). Türkiye’de uluslararası göç sürecinde geride kalan kadınlar: 1960- 1990 Denizli örneği. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Taştan, A. (2020). Toplumsal cinsiyet bağlamında uluslararası göç ve kadın – Kırıkkale ili örneği. [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Ünlütürk, Ulutaş, Ç., Kalfa, A. (2009). Göçün kadınlaması ve göçmen kadınların örgütlenme deneyimleri. *Fe Dergi*, 1(2).
- Üstübcü, A. (2020). Türkiye’de zorunlu göç ve toplumsal cinsiyet: Suriyeli mülteciler hakkındaki veriler üzerine bir değerlendirme. *Kadın/Woman 2000*, 21(2).
- Varol, Z. S. (2018). Toplumsal Cinsiyet, Göç ve Sağlık. *Toplum ve Hekim*, 33(4), 297-305.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 29-56.
- Yaylacı, F. G., Çarpar, M. C. (2019). Zorunlu göçün görün (e) meyen aktörleri: Temsil ve toplumsal cinsiyet bağlamında sığınmacı erkekler. *Journal of Economy Culture and Society*, (60), 61-85.